SANTRAUKA VISUOMENEI

FINANSINIS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programai (toliau – Programa) 2014–2025 m. laikotarpiu buvo skirta beveik 2,85 mlrd. Eur. Didžiąją dalį šios sumos sudarė ES lėšos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (beveik 2,1 mlrd. Eur), taip pat Europos ekonomikos gaivinimo priemonės (EURI) lėšos (139,9 mln. Eur) ir nacionalinis finansavimas (608,6 mln. Eur).

2014–2025 m. laikotarpiu paramos gavėjams **išmokėtos ir panaudotos visos Programai skirtos lėšos**. Visiškas Programai skirtų lėšų panaudojimas sudarė sąlygas pasiekti numatytus Programos rezultatus, investuojant į ūkių modernizavimą, jaunųjų ūkininkų įsikūrimą, aplinkos apsaugą, kaimo verslų plėtrą ir gyvenimo kokybės gerinimą kaimo vietovėse.

Toliau apžvelgiama, kokie svarbiausi rezultatai buvo pasiekti įgyvendinant kiekvieną Programos prioritetą.

PROGRAMOS PRIORITETŲ ĮGYVENDINIMAS

1 prioritetas. Skatinti žinių perdavimą ir inovacijas žemės ūkio, miškininkystės srityse ir kaimo vietovėse

Pagal šį prioritetą iki 2014–2025 m. išmokėtos visos numatytos lėšos – 54,4 mln. Eur. Jų dėka buvo įgyvendinti 43 profesinio mokymo projektai, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 77 tūkst. mokymų dalyvių. Nors dalyvių skaičius buvo mažesnis nei planuota (59 proc. planuoto dalyvių skaičiaus), mokymai reikšmingai prisidėjo prie ūkininkų ir kitų kaimo plėtros dalyvių kompetencijų stiprinimo. Mokymų organizavimui įtakos turėjo COVID-19 pandemijos laikotarpiu taikyti ribojimai, o vertinimai atskleidė poreikį daugiau dėmesio skirti praktinių žinių perteikimui.

Siekiant skatinti žinių sklaidą ir gerosios praktikos taikymą, taip pat buvo įgyvendintas 71 projektas, kuriuo prisidėta prie parodomųjų projektų ir informavimo veiklos organizavimo. Konsultavimo paslaugomis pasinaudojo daugiau kaip 10,8 tūkst. paramos gavėjų, kurių didžioji dalis buvo konsultuojami ūkių modernizavimo ir konkurencingumo didinimo klausimais.

Svarbus dėmesys skirtas bendradarbiavimui ir inovacijų skatinimui. Iš viso įgyvendinta 310 bendradarbiavimo projektų – 19 proc. daugiau, nei buvo numatyta Programoje. Tarp jų buvo 52 Europos inovacijų partnerystės projektai, 230 smulkių ūkių bendradarbiavimo projektų ir 28 trumpų tiekimo grandinių vystymo iniciatyvos. Nors trumpų tiekimo grandinių projektai susidūrė su mažesniu ūkininkų susidomėjimu, priemonės viešinimas ir taisyklių pakeitimai padėjo padidinti paraiškų skaičių paskutiniais Programos įgyvendinimo metais.

2 prioritetas. Didinti ūkių perspektyvumą ir visų tipų žemės ūkio veiklos konkurencingumą visuose regionuose, taip pat skatinti inovacines ūkių technologijas ir tvarų miškų valdymą

2 prioritetas sudarė didžiausią Programos dalį – jo įgyvendinimui skirta 1,17 mlrd. Eur, arba 41 proc. viso Programos biudžeto. Iki 2025 m. pabaigos panaudotos visos šiam prioritetui numatytos lėšos. Prioritetas įgyvendintas sėkmingai.

Didžioji paramos dalis buvo skirta ūkių modernizavimui. Paramą gavo 5 238 ūkiai, kurie investavo į naują techniką, įrangą, pastatus ir gamybos procesų gerinimą. Tai sudarė 91 proc. planuoto rezultato. Investicijoms į ūkių restruktūrizavimą ir modernizavimą išmokėta beveik 736 mln. Eur.

Svarbi prioriteto dalis buvo parama jauniesiems ūkininkams. Per visą Programos įgyvendinimo laikotarpį paremti 2 459 jaunųjų ūkininkų įsikūrimo projektai, pasiekiant 99 proc. numatyto tikslo. Šiems projektams išmokėta 96,4 mln. Eur.

Taip pat daug dėmesio skirta smulkiesiems ūkiams. Parama suteikta 11 234 smulkiesiems ūkiams, siekiant sustiprinti jų ekonominį gyvybingumą ir galimybes konkuruoti rinkoje. Šiam tikslui skirta 138,6 mln. Eur.

Investicijos buvo nukreiptos ne tik į ūkius, bet ir į kaimo infrastruktūrą. Įgyvendinti 458 projektai, susiję su žemės ūkio infrastruktūros gerinimu, ir 19 projektų, skirtų miškų infrastruktūrai. Be to, paremti 295 projektai, susiję su miškų tvarkymu, medienos ruošos technologijų diegimu bei jaunuolynų pertvarkymu. Įgyvendinant šiuos projektus sukurtos 437 naujos darbo vietos – daugiau nei du kartus viršytas Programoje numatytas tikslas.

Siekdama padėti ūkiams prisitaikyti prie dėl COVID-19 pandemijos pasikeitusių ekonominių sąlygų, 2020 m. Lietuva pradėjo taikyti finansinę priemonę paskoloms teikti. Iki 2025 m. pabaigos suteikta 70 paskolų už beveik 7 mln. Eur (Programos lėšos sudarė beveik 4 mln. Eur), kurios padėjo ūkiams vykdyti investicijas ir stiprinti veiklą.

3 prioritetas. Skatinti maisto grandinės organizavimą, įskaitant žemės ūkio produktų perdirbimą ir rinkodarą, gyvūnų gerovę ir rizikos valdymą žemės ūkyje

Šiam prioritetui 2014–2025 m. išmokėta 169 mln. Eur. Nors dauguma tikslų buvo pasiekti, kai kurios veiklos susidūrė su įgyvendinimo sunkumais, todėl 2025 m. dalis finansavimo buvo perskirstyta.

Parama prisidėjo prie didesnės pridėtinės vertės kūrimo žemės ūkyje. Kokybės sistemose, trumpose tiekimo grandinėse ir gamintojų organizacijose dalyvavo 414 ūkių. Šis rezultatas viršijo Programoje numatytą tikslą 11 proc. Investicijos pagal šį prioritetą taip pat buvo skirtos žemės ūkio produktų perdirbimui ir rinkodarai. Iš viso įgyvendinti 207 projektai, kuriems skirta 136,6 mln. Eur.

Įgyvendinant 3-ąjį prioritetą taip pat buvo remiamos rizikos valdymo priemonės, padedančios ūkininkams apsisaugoti nuo gamtinių ir kitų rizikų. Draudimo įmokų kompensavimo priemone pasinaudojo 2 539 ūkiai – tai sudarė 174 proc. planuoto rezultato. 64 ūkiai gavo paramą investicijoms į biologinio saugumo priemones, padedančias mažinti gyvūnų ligų plitimo riziką. Šioms priemonėms skirta 32,5 mln. Eur.

Vis dėlto ne visos numatytos veiklos buvo sėkmingai įgyvendintos. Nepavyko pasiekti pažangos, kuriant žemės ūkio rizikos valdymo fondus, todėl ši veiklos kryptis liko neįgyvendinta.

4 prioritetas. Atkurti, išsaugoti ir pagerinti su žemės ūkiu ir miškininkyste susijusias ekosistemas

4 prioritetas buvo vienas svarbiausių Programoje, siekiant aplinkosaugos tikslų. Jo įgyvendinimui išmokėta daugiau kaip 914 mln. Eur, arba beveik trečdalis viso Programos biudžeto. Parama buvo naudojama biologinės įvairovės išsaugojimui, kraštovaizdžio apsaugai, dirvožemio kokybės gerinimui ir vandens išteklių apsaugai.

Geriausi rezultatai pasiekti miškų biologinės įvairovės srityje. 2025 m. buvo remiama daugiau kaip 36 tūkst. ha miškų, kuriuose vykdomos biologinės įvairovės apsaugos priemonės. Šis rezultatas viršijo Programoje numatytą tikslą.

Didžiausi aplinkosaugos priemonių rezultatai buvo pasiekti ankstesniais Programos įgyvendinimo metais. Vėliau dalis rodiklių sumažėjo dėl to, kad baigėsi paramos gavėjų prisiimtų įsipareigojimų laikotarpiai. Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos priemonės 2025 m. buvo taikomos 27,4 tūkst. ha žemės ūkio paskirties žemės, o didžiausias plotas buvo pasiektas 2022 m., kai buvo paremta beveik 61 tūkst. ha. Panaši tendencija buvo stebima ir vandens apsaugos srityje. 2025 m. vandens kokybės gerinimo priemonės buvo taikomos 3,8 tūkst. ha plote, o didžiausias rezultatas pasiektas 2023 m., kai šios priemonės apėmė daugiau kaip 7,5 tūkst. ha. Dirvožemio apsaugos ir erozijos prevencijos srityje geriausi rezultatai taip pat buvo pasiekti 2023 m., kai paramos priemonės apėmė daugiau kaip 269 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų ir beveik pasiekė Programoje numatytą tikslą. Vėlesniais metais šių plotų apimtys sumažėjo daugiausia dėl pasibaigusių paramos gavėjų įsipareigojimų.

5 prioritetas. Skatinti efektyvų išteklių naudojimą ir remti perėjimą prie klimato kaitai atsparios mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos žemės ūkio, maisto ir miškininkystės sektoriuose

Šiam prioritetui skirta 105,7 mln. Eur ir visos numatytos lėšos buvo panaudotos. Programa prisidėjo prie atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo, šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo ir anglies kaupimo didinimo. Prioritetas įgyvendintas gana sėkmingai, tačiau daugiausiai iššūkių kėlė biodujų gamybos iš žemės ūkio ir kitų atliekų projektų įgyvendinimas bei tikslo rodiklio, susijusio su paremtu žemės plotu, kuriame mažinamas žemės ūkyje išmetamas ŠESD ir amoniako kiekis, pasiekimas.

Pagal šį prioritetą buvo gyvendinti keturi biodujų gamybos projektai, kurių investicijų vertė viršijo 10,8 mln. Eur. Biodujų gamybos projektų įgyvendinimą ribojo didelės investicijų sąnaudos, neapibrėžtas ekonominis atsiperkamumas ir ribotos smulkiųjų ūkių galimybės investuoti į tokio pobūdžio veiklą.

Geri rezultatai pasiekti anglies kaupimo bei išsaugojimo srityje. 2025 m. remiamų plotų apimtis siekė daugiau kaip 31,5 tūkst. ha ir 50 proc. viršijo Programoje numatytą tikslą. Mažiau sėkmingai sekėsi įgyvendinti veiklas, skirtas šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir amoniako emisijų mažinimui. 2025 m. tokios veiklos buvo remiamos 15,4 tūkst. ha plote ir sudarė ketvirtadalį planuoto rezultato. Didžiausia pažanga šioje srityje buvo pasiekta 2022 m., kai buvo paremtas 44,8 tūkst. ha plotas, tačiau vėliau baigiantis ankstesnių įsipareigojimų laikotarpiui remiamų plotų apimtis sumažėjo.

6 prioritetas. Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse

6 prioritetas buvo skirtas gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimui, verslumo skatinimui ir darbo vietų kūrimui. Jo įgyvendinimui išmokėta daugiau kaip 320 mln. Eur – visa numatyta paramos suma. Prioritetas įgyvendintas sėkmingai, investicijos reikšmingai prisidėjo prie ekonominio aktyvumo ir gyvenimo kokybės gerinimo Lietuvos kaime.

Vienas svarbiausių rezultatų – verslo plėtra kaimo vietovėse. Per visą Programos laikotarpį įgyvendintas 2 151 projektas, skirtas ne žemės ūkio verslų kūrimui ir plėtrai. Įgyvendinant šiuos projektus sukurta 3 819 darbo vietų, arba 28 proc. daugiau nei buvo planuota.

Taip pat buvo investuojama į viešąsias paslaugas, infrastruktūrą, kultūros ir gamtos paveldo objektus. Iš viso įgyvendinti 8 295 projektai, kurie prisidėjo prie gyvenimo sąlygų gerinimo kaimo vietovėse.

2025 m. pabaigoje geresnėmis paslaugomis ir infrastruktūra naudojosi daugiau kaip 348 tūkst. gyventojų (trečdalis visų kaimo gyventojų).

Svarbų vaidmenį atliko vietos veiklos grupės, kurios rengė ir įgyvendino vietos plėtros strategijas. Jos apėmė visas Lietuvos kaimo vietoves ir daugiau kaip 1 mln. gyventojų. Įgyvendinant vietos plėtros projektus buvo sukurtos 2 795 darbo vietos – daugiau kaip du su puse karto viršytas Programoje numatytas tikslas.

Paramos investicijoms į žemės ūkio sektorius apžvalga

Siekiant įvertinti Programos prisidėjimą prie atskirų žemės ūkio sektorių plėtros, buvo analizuota investicinė parama, skirta ūkių modernizavimui, jaunųjų ūkininkų įsikūrimui ir smulkiųjų ūkių plėtrai. Analizė parodė, kad didžiausia investicijų dalis buvo nukreipta į gyvulininkystės sektorių. Jam teko 58 proc. visos pagal šias priemones skirtos paramos – 564,9 mln. Eur. Už šias lėšas įgyvendinti 9 892 investiciniai projektai.

Augalininkystės sektoriuje įgyvendinti 3 299 projektai, kuriems išmokėta 179,2 mln. Eur paramos. Šiam sektoriui teko 18 proc. visos investicinės paramos. Daržininkystės sektoriuje įgyvendinti 3 329 projektai, kuriems skirta 154,7 mln. Eur, arba 16 proc. visos analizuotų investicinių priemonių paramos.

Programa taip pat prisidėjo prie didesnės pridėtinės vertės kūrimo žemės ūkio ir maisto sektoriuje, remdama žemės ūkio produktų perdirbimą ir rinkodarą. 2014–2025 m. laikotarpiu šioje srityje įgyvendinti 155 projektai, kuriems išmokėta 127 mln. Eur paramos.

Daugiausia projektų buvo įgyvendinta augalininkystės produktų perdirbimo srityje – 59 projektams skirta 42,2 mln. Eur paramos. Reikšmingos investicijos taip pat buvo nukreiptos į mėsos ir pieno perdirbimą. Mėsos produktų perdirbimo srityje įgyvendintas 31 projektas, kuriam skirta 24,7 mln. Eur, o pieno perdirbimo srityje – 29 projektai, kuriems išmokėta 29,9 mln. Eur paramos.

VERTINIMO PLANO ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

2025 m. pabaigti 4 Programos vertinimai bei priimtos ataskaitos:

1. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonių, skirtų skatinti maisto tiekimo grandinės organizavimą, įskaitant žemės ūkio produktų perdirbimą ir rinkodarą, gyvūnų gerovę ir rizikos valdymą žemės ūkyje, efektyvumo ir veiksmingumo vertinimo ataskaita (KPP 3 prioriteto vertinimo ataskaita)(UAB „ESTEP Vilnius“).
2. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonių, skirtų inovacijų, bendradarbiavimo ir žinių vystymui, efektyvumo vertinimo ataskaita (KPP 1 prioriteto vertinimo ataskaita) (UAB „BGI Consulting“).
3. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos įgyvendinimo 2014–2024 metais ataskaita (UAB „ESTEP Vilnius“).
4. Biologinės įvairovės poveikio rodiklio „Agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indikatorius“ kaitos 2024–2026 metais tyrimo II tarpinė ataskaita (už 2025 m.), patikslinta 2026-03-02 (asociacija Lietuvos ornitologų draugija).

PROGRAMOS ADMINISTRAVIMAS, VIEŠINIMAS IR LIETUVOS KAIMO TINKLO VEIKLA

Siekiant užtikrinti sklandų Programos įgyvendinimą, 2014–2025 m. Programos administravimui, viešinimui ir Lietuvos kaimo tinklo veiklai buvo skirta 98,1 mln. Eur techninės pagalbos lėšų.

Per Programos įgyvendinimo laikotarpį buvo įgyvendinti 147 projektai. Techninės pagalbos lėšomis buvo užtikrintas Programos administravimas, finansuojamas atsakingų institucijų darbas, atliekami tyrimai ir vertinimai, kuriamos bei palaikomos paramos administravimui reikalingos informacinės sistemos ir kt.

Dalis lėšų buvo skirta Programos viešinimui ir informacijos apie paramos galimybes sklaidai. Buvo organizuojami informaciniai renginiai ir seminarai, vykdomos komunikacijos kampanijos bei viešinimo veiklos žiniasklaidoje, siekiant informuoti ūkininkus, kaimo bendruomenes ir kitus suinteresuotus asmenis apie Programos teikiamas galimybes ir pasiektus rezultatus.

Svarbų vaidmenį įgyvendinant Programą atliko Lietuvos kaimo tinklas, vienijantis kaimo plėtros srityje veikiančias organizacijas. Lietuvos kaimo tinklo sekretoriatas koordinavo tinklo veiklą, organizavo renginius, skleidė gerąją projektų įgyvendinimo praktiką, rengė naujienlaiškius ir atstovavo Lietuvai tarptautiniuose renginiuose. Lietuvos kaimo tinklo nariai iki 2025 m. pabaigos užbaigė 141 projektą. Įgyvendinant renginių ir komunikacijos veiklas buvo suorganizuoti 1 326 renginiai, parengtos 368 publikacijos